

Izabela Szamrej-Baran*

RANKING KRAJÓW UE ZE WZGLĘDU NA UBÓSTWO ENERGETYCZNE

RANKING OF EU MEMBER STATES BY FUEL POVERTY

Abstract

Fuel poverty occurs when a household cannot afford to keep their house/flat adequately warm. Thus an energy poor household is one that cannot buy energy services at a reasonable cost. The aim of the work is to rank 27 EU member states (excluding Croatia) by global level of fuel poverty (its extent). Based on a prior research and previously chosen set of variables describing fuel poverty, a ranking was created for 2014. The results have been compared with results of a survey from 2009 based on the same methodology.

Keywords: fuel poverty, EU member states, ranking

JEL classification: I32, D19

Wprowadzenie

Problem ubóstwa od wielu lat interesował naukowców z różnych dziedzin: socjologii, psychologii, ekonomii. Powstało wiele opracowań na ten temat, definiujących to zjawisko w różny sposób. Pojęcie ubóstwa ma wiele definicji, ale jego powszechne znaczenie jest ogólnie znane. Synonimami tego pojęcia są: bieda, niedostatek, niewystarczająca ilość lub brak środków materialnych potrzebnych do zaspokojenia podstawowych potrzeb jednostki na pożądanym poziomie. Jednakże poszukiwanie jednej, powszechnie stosowanej definicji jest z góry skazane na niepowodzenie. Jest to bowiem kategoria zmienna terytorialnie i czasowo oraz wysoce zależna od poglądów badacza zajmującego się tym zjawiskiem. Przyczyną ubóstwa jest zazwyczaj niedostatek środków ekonomicznych, który powoduje niezdolność jednostki do uczestnictwa w zwykłych aktywnościach, składających się na normalne życie społeczności, i do życia na poziomie w danej społeczności przeciętnym.

---

* Dr, Uniwersytet Szczeciński, Katedra Polityki Społeczno-Gospodarczej i Europejskich Studiów Regionalnych, e-mail: izabela.szamrej@gmail.com.

Niskie dochody zmuszają ludzi do ograniczenia wydatków i skromniejszego życia, ale nie na wszystkim można oszczędzać – istnieją tzw. dobra podstawowe, z których trudno jest zrezygnować, choćby ze względu na biologiczne potrzeby organizmu. Przyjęto, że energia należy właśnie do takich dóbr. Jest ona niezbędnym elementem naszego życia. Ułatwia je, stwarza komfortowe warunki do pracy i odpoczynku. Dzięki niej żyje się wygodniej i bezpieczniej. Potrzebna jest do oświetlenia mieszkania, przygotowywania posiłków, podgrzewania wody, a także ogrzewania mieszkania w zimie. Konieczność zmniejszenia ogólnego zużycia energii została uznana za priorytet na poziomie UE, ale należy podkreślić również fakt, że energia jest niezbędna w codziennym życiu wszystkim ludziom, zarówno bogatym, jak i biednym. Właśnie w tym kontekście należy rozpatrywać pojęcie „ubóstwa energetycznego”, które polega m.in. na braku równości w dostępie gospodarstw domowych do energii oraz na problemach z tym związanych.

Celem pracy jest klasyfikacja krajów członkowskich Unii Europejskiej ze względu na ubóstwo energetyczne. W oparciu o wyniki wcześniejszych badań¹, na podstawie przyjętej listy zmiennych opisujących zjawisko ubóstwa energetycznego skonstruowano ranking 27 krajów UE w 2014 roku. Rezultat badania porównano z wynikami rankingu zbudowanego w 2011 roku, w oparciu o dane z 2009 roku. W badaniu nie ujęto Chorwacji, pomimo jej akcesji do UE, ze względu na brak porównywalnych danych (wcześniejsze analizy były prowadzone na danych z 2009 roku, w których Chorwacja nie została uwzględniona).

Ubóstwo energetyczne – definicje i przyczyny

Pojęcie ubóstwa energetycznego (ang. *fuel poverty*) nie jest w Polsce powszechnie znane, ale pojawiają się już pierwsze wzmianki na ten temat – zarówno w prasie, jak i w publikacjach naukowych.

Zdefiniowanie ubóstwa energetycznego jest kluczowym krokiem na drodze do oszacowania skali tego zjawiska. Wybór definicji ma duże znaczenie, bowiem w zależności od niej stosuje się różne sposoby pomiaru, co może wpłynąć na wyniki tego pomiaru. Jednocześnie oba te elementy – sposób zdefiniowania ubóstwa energetycznego i zastosowane mierniki – mają znaczący wpływ na sposób tworzenia programów pomocowych mających doprowadzić do ograniczenia skali tego zjawiska.

Pierwsze definicje ubóstwa energetycznego pojawiały się sporadycznie w literaturze przedmiotu w latach 70. i 80. XX wieku. Jedną z takich pierwszych definicji brzmiała następująco: „osoby, rodziny i grupy ludności mogą zostać uznane za ubogie energetycznie, gdy brakuje im środków do właściwego

---

¹ I. Szamrej-Baran, *Wpływ ubóstwa energetycznego na warunki życia gospodarstw domowych w Polsce*, praca doktorska, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin, październik 2014.

ogrzania i dobrego oświetlenia mieszkania, przynajmniej na poziomie społecznie akceptowalnym”². Ogólnie „ubóstwo energetyczne odnosi się do sytuacji, gdy istnieje problem z utrzymaniem odpowiedniej (komfortowej) temperatury w domu/mieszkanium”³, czyli gospodarstwo ubogie energetycznie to takie, którego nie stać na utrzymanie ogrzewania na odpowiednim poziomie po rozsądnych cenach.

Problem ubóstwa energetycznego został zauważony i zdefiniowany w Wielkiej Brytanii, która ma największe doświadczenia w walce z tym niekorzystnym społecznie zjawiskiem. Opracowano tam w 1991 roku, za B. Boardmanem, następującą definicję ubóstwa energetycznego: „w sytuacji ubóstwa energetycznego znajduje się gospodarstwo domowe, które na utrzymanie dostatecznego poziomu ogrzewania musi przeznaczyć więcej niż 10% swojego dochodu”⁴. Definicję tę przyjęto za punkt wyjścia, a nie definicję ostateczną; w Wielkiej Brytanii trwają aktywne prace nad jej zmianą na bardziej trafnie klasyfikującą ubogich energetycznie. Jedną z najszerzej dyskutowanych definicji jest ta pochodząca z przełomowego raportu profesora Johna Hillsa, napisanego na zlecenie brytyjskiego Ministerstwa ds. Energii i Zmian Klimatycznych (DECC), który prawdopodobnie przyczyni się do zmiany definicji i mierników ubóstwa energetycznego w Wielkiej Brytanii. Definicja ta brzmi następująco: „gospodarstwa domowe są uważane za ubogie energetycznie, jeśli:

- ich koszty energii przekraczają poziom mediany kosztów dla wszystkich gospodarstw domowych i
- gdyby poniosły je w tej wysokości, to pozostała część dochodów do dyspozycji byłaby niższa niż urzędowa granica ubóstwa”⁵.

Od 2013 roku definicja ta została uznana w Wielkiej Brytanii za oficjalnie obowiązującą i w 2014 roku ukazały się pierwsze statystyki prezentujące skalę ubóstwa energetycznego, liczonego według starej i nowej koncepcji.

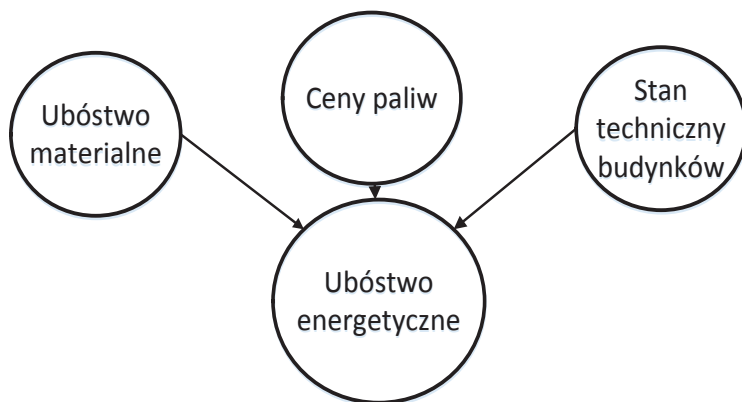
Ubóstwo energetyczne można rozpatrywać w dwóch aspektach: finansowym (ekonomicznym) oraz technicznym. Na pierwszy wpływ mają poziom zamożności gospodarstw domowych oraz ceny paliw, na drugi – techniczne możliwości ogrzania mieszkania (np. stan budynku, jego efektywność energetyczna).

² J. Bradshaw, S. Hutton, *Social policy options and fuel poverty*, „Journal of Economic Psychology”, nr 3, 1983, s. 249–266.

³ G. Harris, *Fuel Poverty. A Local Perspective. A study of Fuel Poverty among users of Finglas/Cabra MABS*, Finglas/Cabra MABS, s. 3, https://www.mabs.ie/fileadmin/user_upload/documents/Reports__Submissions/MABS_Reports_Documentation/Fuel_Poverty_Finglas_MABS_March2005_1_.pdf (dostęp: 1.04.2016).

⁴ *Fuel poverty occurred when a household could not have adequate energy services for 10 per cent of income*, [w:] B. Boardman, *Fuel Poverty: From Cold Homes to Affordable Warmth*, Belhaven, London 1991, s. 227.

⁵ J. Hills, *Getting the measure of fuel poverty. Final report of the fuel poverty review*, raport CASE nr 72, na zlecenie Ministerstwa ds. Energii i Zmian Klimatycznych (DECC) Zjednoczonego Królestwa, Londyn 2012, s. 9.

Rysunek 1. Przyczyny ubóstwa energetycznego

Źródło: opracowanie własne.

Powodem ubóstwa energetycznego jest przede wszystkim brak środków finansowych np. na opłacenie rachunków za energię czy naprawę lub wymianę systemu grzewczego na nowocześniejszy. Skutkiem takiego stanu rzeczy jest zimne i zawilgocone mieszkanie, co negatywnie odbija się na stanie zdrowia i samopoczuciu jego mieszkańców.

Ubóstwo energetyczne (ang. *fuel poverty*) występuje też wtedy, gdy niemożliwe jest korzystanie z innych niezbędnych usług energetycznych, takich jak podgrzanie wody, oświetlenie lub pobieranie energii na potrzeby różnych podstawowych urządzeń domowych – lodówki, pralki, kuchenki, radia, telewizora, komputera – po rozsądnych cenach⁶. Pojęcie to oznacza zatem brak dostępu do energii rozumianej jako prąd, ciepło i gaz, głównie z powodów finansowych, w odróżnieniu od angielskiego *energy poverty*, które odnosi się raczej do sytuacji, gdy dostęp do energii ograniczony jest z powodów infrastrukturalnych – brak sieci energetycznych i przesyłowych.

Zmienne opisujące ubóstwo energetyczne

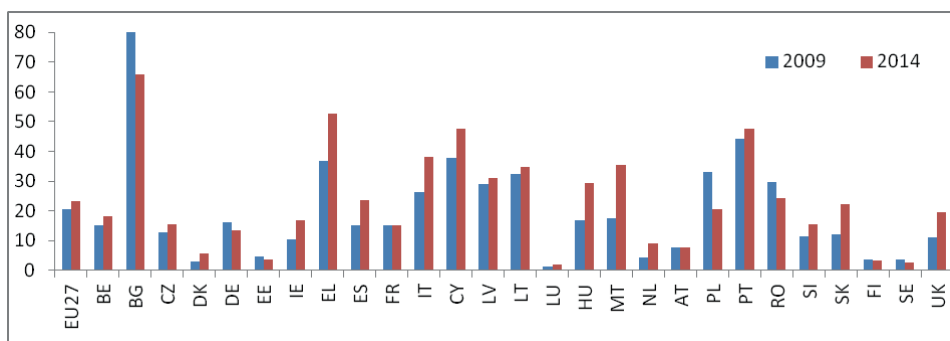
Ubóstwo energetyczne nie jest zjawiskiem łatwym do zidentyfikowania. Jak wykazano w poprzednim punkcie, ubogie energetycznie gospodarstwa domowe to nie tylko te, które charakteryzują się niskimi dochodami, ale również te, które doświadczają szeregu symptomów prowadzących np. do zaległości w zapłacie rachunków za ogrzewanie, co często powoduje odłączenie od sieci energetycznej

⁶ A. Stępnik, A. Tomaszewska, *Ubóstwo energetyczne, a efektywność energetyczna*, Fundacja Instytut na rzecz ekorozwoju, Warszawa 2013, s. 6.

przez dostawcę. Gospodarstwa te funkcjonują często w budynkach charakteryzujących się niską efektywnością energetyczną – nieocieplonych, wyposażonych w niskosprawne systemy ogrzewania, a z tego powodu zimnych i zawilgoconych.

W 2011 roku w ramach rozprawy doktorskiej „Wpływ ubóstwa energetycznego na warunki życia gospodarstw domowych w Polsce” zostało m.in. przeprowadzone badanie poziomu ubóstwa energetycznego w krajach UE. Kraje te zostały uszeregowane od najgorszego (o najwyższym poziomie ubóstwa energetycznego) do najlepszego, za pomocą narzędzi należących do grupy metod statystycznej wielowymiarowej analizy zjawisk złożonych. Z listy zmiennych – kandydatek, za pomocą których można opisać zjawisko ubóstwa energetycznego, z użyciem metod statystycznych wyspecyfikowano sześć zmiennych, które można potraktować jako listę czynników charakteryzujących ubóstwo energetyczne i mierzących jego poziom. Zmienne te pochodziły z Europejskiego Badania Warunków Życia Ludności EU-SILC⁷ z 2011 roku (obejmowały dane za 2009 rok). Na potrzeby niniejszej pracy powtórzono to badanie, korzystając z najnowszych zmiennych z 2014 roku i porównano wyniki obu analiz.

Zjawisko ubóstwa energetycznego jest zjawiskiem wielowymiarowym, charakteryzowanym wektorem diagnostycznych cech metrycznych i niemetrycznych. Ze względu na tę wielowymiarowość nie może być opisane jedną zmienną, nawet taką, która idealnie wpisuje się ogólną definicję tego zjawiska. Mowa tu o zmiennej opisanej jako odsetek gospodarstw domowych deklarujących brak możliwości ogrzewania mieszkania odpowiednio do potrzeb. Jest to zmienna wiodąca w tym badaniu, ale ze względu na jej subiektywizm nie może być jedyną cechą opisującą to zjawisko. Na rysunku 2 przedstawiono kształtowanie się tej zmiennej w krajach UE w latach 2009 i 2014.

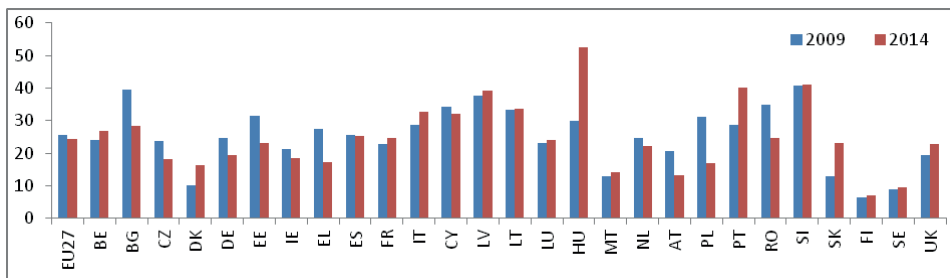
Rysunek 2. Odsetek gospodarstw domowych (o dochodach poniżej 60% mediany dochodów) deklarujących brak możliwości ogrzewania mieszkania odpowiednio do potrzeb

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu [ilc_mdes01].

⁷ EU-SILC – European Union Statistics on Income and Living Conditions.

W Polsce odsetek gospodarstw domowych, które mają problem z ogrzaniem mieszkania odpowiednio do potrzeb, spadł znacząco z poziomu 33,2% do niewiele powyżej 20,7%. To najwyższy względny spadek (o 39%) wśród krajów unijnych. W Bułgarii natomiast zanotowano najwyższy bezwzględny spadek (o 14 p.p., 17,5%). W Niemczech, Estonii, Rumunii, Szwecji, Finlandii i Francji nastąpiły małe lub bardzo małe spadki wartości tego odsetka. W pozostałych krajach zanotowano istotny wzrost wartości tej zmiennej, który spowodował wzrost wartości średniej dla UE27 z poziomu 20,5 do 23,4%.

Kolejną zmienną, która została zakwalifikowana do badania zjawiska ubóstwa energetycznego jest odsetek gospodarstw domowych użytkujących mieszkanie z przeciekającym dachem lub z wilgocią na ścianach, podłogach, fundamentach albo z butwiejącymi oknami bądź podłogami. Wartości dla krajów UE w obu analizowanych latach przedstawiono na rysunku 3.

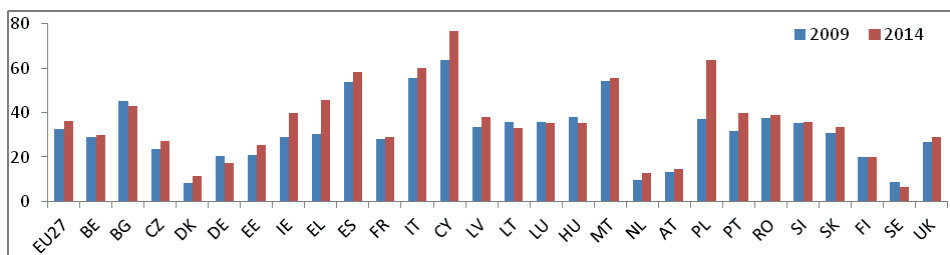
Rysunek 3. Odsetek gospodarstw domowych (o dochodach poniżej 60% mediany) użytkujących mieszkanie z przeciekającym dachem lub z wilgocią na ścianach, podłogach, fundamentach albo z butwiejącymi oknami bądź podłogami

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu [ilc_mdho01].

W przypadku tej zmiennej średnia unijna nieznacznie spadła. Do tego spadku przyczyniło się znaczne zmniejszenie tego odsetka w wielu krajach UE, m.in. w Polsce (o 14 p.p.), w Bułgarii (11 p.p.), Grecji i Rumunii (10 p.p.). Największy wzrost miał miejsce na Węgrzech (o 22 p.p.).

Kolejną zmienną poddaną analizie to odsetek gospodarstw domowych, które przeznaczają ponad 40% swoich dochodów na wydatki związane z utrzymaniem mieszkania (w tym ogrzewanie). Została ona zaprezentowana na rysunku 4.

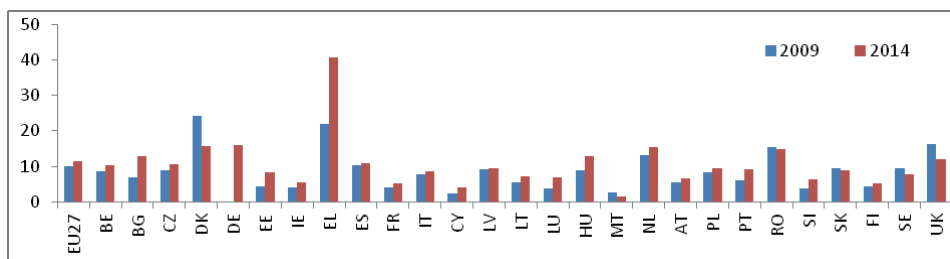
W przypadku tej zmiennej średnia dla krajów UE nieznacznie wzrosła (o 3,7 p.p.), a najbardziej spektakularny wzrost dotyczy Polski (aż o 26,4 p.p.). Na drugim miejscu pod względem wzrostów plasuje się Cypr (wzrost o 13 p.p.), w którym wartość badanego odsetka w 2014 roku jest największa wśród krajów UE27. Tylko w Bułgarii, Niemczech, Luksemburgu, Szwecji, na Litwie i na Węgrzech nastąpiły niewielkie spadki tego odsetka.

Rysunek 4. Odsetek gospodarstw domowych, które przeznaczają ponad 40% swoich dochodów na wydatki związane z utrzymaniem mieszkania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu [ilc_mded04].

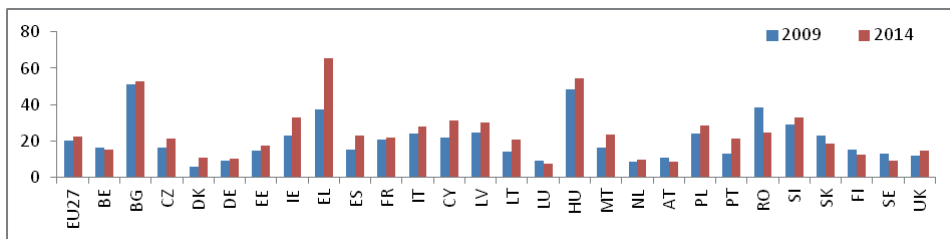
Następną zmienną na liście służącej do opisu zjawiska ubóstwa energetycznego jest deklarowany przez respondentów odsetek dochodów przeznaczonych na pokrycie wydatków związanych z utrzymaniem mieszkania, uznany za nadmiernie obciążający gospodarstwo domowe. Zmienną tą przedstawiono na rysunku 5. Największą wartość tej zmiennej zanotowano w 2014 roku w Grecji, a najniższą na Malcie. W przypadku tej zmiennej średnia unijna wzrosła o prawie 6 p.p. Przyczyniły się do tego wysokie wzrosty tego odsetka w Grecji, Bułgarii, Estonii, Luksemburgu i Portugalii, a także mniejsze wzrosty w innych krajach UE. Największy spadek zanotowano w Wielkiej Brytanii.

Rysunek 5. Deklarowany przez respondentów odsetek dochodów przeznaczonych na pokrycie wydatków związanych z utrzymaniem mieszkania, uznany za nadmiernie obciążający gospodarstwo domowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu [ilc_lvho07a].

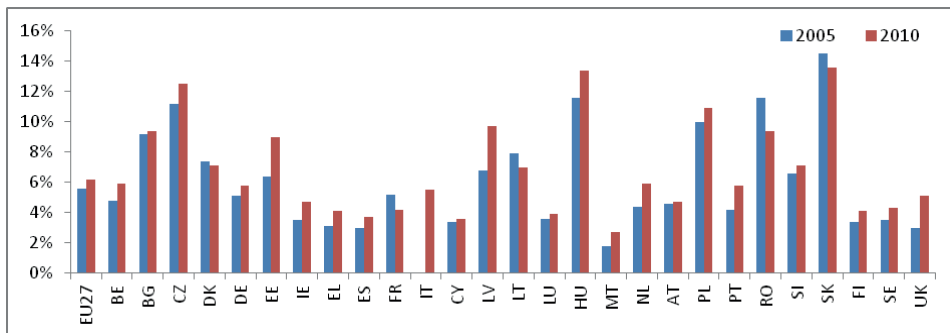
Z ubóstwem energetycznym związane są również problemy z regulowaniem zobowiązań gospodarstw domowych wobec dostawców energii. Dlatego też kolejną zmienną jest odsetek gospodarstw domowych, które mają zaległości w płaceniu rachunków za media, której graficzną prezentację przedstawiono na rysunku 6.

Rysunek 6. Odsetek gospodarstw domowych (o dochodach poniżej 60% mediany), które mają zaległości w płaceniu rachunków za media

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu [ilc_mdes07].

Na podstawie analizy danych zaprezentowanych na rysunku 6 widać niewielką zmianę średniej wartości zmiennej dla krajów UE27. Jednakże wartości tej zmiennej nie rozkładają się równomiernie we wszystkich krajach UE. Największą wartość w 2014 roku zanotowano w Grecji. Tam odsetek gospodarstw domowych z zaległościami w rachunkach za energię wynosił aż 65%. Pięć lat wcześniej było to 37%, więc nastąpił tu znaczny wzrost tego odsetka, co jest odzwierciedleniem trudnej sytuacji gospodarstw domowych w tym kraju. Na kolejnych miejscach znajdują się Węgry i Bułgaria, w których odsetki gospodarstw domowych z zaległościami wynoszą również ponad 50%. Najniższe wartości zanotowano w Luksemburgu, Danii, Austrii i Szwecji (7–9%). Polska znajduje się nieco powyżej średniej unijnej. Niemal co trzecie polskie gospodarstwo domowe ma problemy z płaceniem rachunków za media. W porównaniu z 2009 rokiem nastąpił wzrost tego odsetka o 5 p.p.

Rysunek 7. Odsetek wydatków poniesionych przez gospodarstwo domowe na elektryczność, gaz i inne paliwa służące do ogrzewania mieszkania i podgrzewania ciepłej wody, 2010 rok

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu [hbs_str_t211].

Ostatnią zmienną, która została wybrana do opisu zjawiska ubóstwa energetycznego, jest odsetek wydatków poniesionych przez gospodarstwo domowe na

elektryczność, gaz i inne paliwa służące do ogrzewania mieszkania i podgrzewania ciepłej wody (rys. 7). Zmienna ta jako jedyna pochodzi z badania dotyczącego wydatków konsumpcyjnych, które prowadzone jest przez Eurostat w pięcioletnich odstępach czasu. Najnowsze dane z tego badania dotyczą roku 2010. W 2015 roku zostało przeprowadzona kolejna edycja tego badania, ale dane w momencie pisania artykułu nie były jeszcze dostępne.

W przypadku tej zmiennej również nie ma znaczącego wzrostu tego wskaźnika dla średniej unijnej, ale zmiany w niektórych krajach są znaczne (*in plus* i *in minus*). Największe wzrosty dotyczą trzech krajów: Łotwy, Estonii i Wielkiej Brytanii. Największy spadek odnotowano w Rumunii. W Polsce odsetek ten w badanych latach wynosił 10–11%.

Polska jest krajem, który charakteryzuje się jednym z najwyższych w UE udziałem wydatków energetycznych w wydatkach gospodarstw domowych. Większy udział wydatków energetycznych w wydatkach ogółem mają tylko Czechy, Słowacja i Węgry. Jednocześnie wysoki ich udział charakteryzuje niemal wszystkie kraje Europy Środowej i Wschodniej. Pokazuje to, że obciążenie wydatkami energetycznymi w tej części Europy jest wyraźnie wyższe niż w pozostałych krajach UE⁸.

Klasyfikacja krajów UE ze względu na ubóstwo energetyczne – wyniki badań

Omówione zmienne przed dalszym etapem badań zostały poddane kolejnym procedurom, które doprowadziły do ujednoczenia i porównywalności. Wybrano w tym celu metodę unitaryzacji zerowanej – efektem jej zastosowania dla danych liczbowych jest uzyskanie zbioru, którego wartości zawierają się w przedziale domkniętym $<0;1>$, uzyskuje się zatem zbiór liczbowy o ujednoczonym zakresie zmienności równym 1. Dla tak ujednoczonych zmiennych została skonstruowana macierz odległości poszczególnych obiektów (krajów) od obiektu wzorcowego, czyli takiego hipotetycznego kraju, którego wartości zmiennych kształtują się na najlepszym poziomie. Następnie skonstruowano taksonomiczny miernik rozwoju (TMR), który uszeregował kraje od najgorszego pod względem ubóstwa energetycznego do najlepszego. Wyniki obu badań oraz zmiany, jakie zaszły na pozycjach poszczególnych krajów, przedstawiono w tabeli 1.

W kolumnie drugiej i trzeciej tabeli 1 przedstawiono kraje uszeregowano od 1 do 27 (najgorszy – najlepszy) pod względem ubóstwa energetycznego, odpowiednio w 2009 i 2014 roku. Natomiast w ostatniej kolumnie tabeli przedstawiono

⁸ D. Owczarek, A. Miazga, *Ubóstwo energetyczne w Polsce – definicja i charakterystyka społeczna grupy*, Fundacja Instytut na rzecz ekorozwoju, Warszawa 2015, s. 17.

zmianę pozycji w rankingu w 2014 roku w porównaniu z 2009 rokiem. Kolumnę tę należy analizować łącznie z kolumną trzecią.

Tabela 1. Ranking krajów UE27 ze względu na ubóstwo energetyczne w 2009 i 2014 roku

Miejsce w rankingu	W 2009 roku	W 2014 roku	Zmiana w rankingu w 2014 roku w porównaniu z 2009 rokiem (jeśli wartość dodatnia, to sytuacja poprawiła się)	
1	2	3	4	
1 – najgorszy, 27 – najlepszy	1	Bułgaria	Łotwa	-6
	2	Rumunia	Bułgaria	1
	3	Węgry	Rumunia	1
	4	Polska	Węgry	1
	5	Litwa	Grecja	-1
	6	Grecja	Czechy	-4
	7	Łotwa	Słowenia	-4
	8	Słowacja	Hiszpania	-10
	9	Włochy	Cypr	-8
	10	Czechy	Włochy	1
	11	Słowenia	Litwa	6
	12	Portugalia	Polska	8
	13	Niemcy	Portugalia	1
	14	Estonia	Słowacja	6
	15	Wielka Brytania	Belgia	-4
	16	Francja	Estonia	2
	17	Cypr	Holandia	-6
	18	Hiszpania	Francja	2
	19	Belgia	Luksemburg	-6
	20	Austria	Irlandia	-1
	21	Irlandia	Malta	-3
	22	Dania	Dania	0
	23	Holandia	Wielka Brytania	8
	24	Malta	Niemcy	11
	25	Luksemburg	Finlandia.	-2
	26	Szwecja	Austria	6
	27	Finlandia.	Szwecja	1

Źródło: opracowanie własne.

Przykładowo wartość -10 z kolumny czwartej dotyczy Hiszpanii, która w rankingu z 2009 roku znajdowała się na 18. miejscu, a w rankingu z 2014 roku – na miejscu 8., czyli sytuacja w Hiszpanii pod względem ubóstwa energetycznego znacząco się pogorszyła. Podobnie jest z Cyprzem, który w 2014 roku uplasował

się o osiem oczek niżej niż w 2009 roku, oraz z Holandią, Łotwą i Luksemburgiem, w których sytuacja również pogorszyła się dość znacząco (spadek o sześć pozycji). Natomiast na drugim biegunie są Niemcy, w których nastąpiła znaczna poprawa sytuacji pod względem ubóstwa energetycznego i w związku z tym nastąpiło przesunięcie w rankingu o jedenaście oczek w górę. To samo dotyczy Wielkiej Brytanii i Polski (wzrost o osiem miejsc) oraz Austrii, Słowacji i Litwy (wzrost o sześć pozycji). Jedynym krajem, który nie zmienił swojej pozycji, jest Dania.

Podsumowanie

Ubóstwo energetyczne ma⁹:

- negatywny wpływ na zdrowie fizyczne, głównie dzieci, osób starszych i chorych;
- negatywny wpływ na zdrowie psychiczne – złe warunki mieszkaniowe wpływają na samopoczucie mieszkańców;
- wpływ na degradację budynków – niewłaściwa izolacja okien, ścian i drzwi przyczynia się do wzrostu strat ciepła i pogłębia proces zawilgocenia;
- wpływ na zadłużenie gospodarstw domowych – gospodarstwa domowe o niskich dochodach nie są w stanie opłacać rachunków za media, co prowadzi do zadłużenia, a w skrajnych przypadkach do odłączenia od sieci energetycznej;
- wpływ na zwiększenie emisji CO₂ – niski standard energetyczny budynku powoduje wzrost zużycia energii na ogrzewanie, co przyczynia się do wzrostu emisji CO₂.

Dlatego też tak ważne są wszelkie analizy związane z poziomem oraz przyczynami tego zjawiska, a także analizy porównawcze, zwłaszcza pomiędzy krajami, które znajdują się na podobnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Aby działania nastawione na zmniejszenie skali ubóstwa energetycznego były skuteczne i skierowane bezpośrednio do osób zagrożonych tym ubóstwem, należy zdefiniować granice zjawiska, a do tego konieczna jest jednoznaczna definicja problemu. W prowadzeniu działań zwalczających ubóstwo energetyczne można sięgać po przykłady z innych krajów europejskich. Nie wszystkie z nich można przenieść bezpośrednio na grunt krajowy, warto jednak korzystać ze sprawdzonych przykładów, m.in.:

- programów rządowych i funduszy umożliwiających termomodernizację budynków (Francja, Belgia, Wielka Brytania); w Polsce istnieje Fundusz Termomodernizacji i Remontów, którego podstawowym celem jest pomoc finansowa dla inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne i remontowe;

⁹ I. Figaszewska, *Ubóstwo energetyczne – co to jest?*, „Biuletyn Urzędu Regulacji Energetyki” 2009, nr 5, s. 7.

- wprowadzenia i egzekwowania, a także regularnego uaktualniania wysokich standardów charakterystyki energetycznej dla nowo powstających budynków;

- wprowadzenia zachęt i ulg podatkowych dla gospodarstw domowych inwestujących w efektywność energetyczną;

- prowadzenia doradztwa z zakresu efektywności energetycznej.

Ciekawym pomysłem wydaje się zaproponowane przez KAPE¹⁰ przeprowadzenie szkoleń na doradców energetycznych dla osób mających problemy ze spłatą zaległych rachunków za energię. Osoby te po przeszkoleniu można by zatrudnić w przedsiębiorstwach energetycznych, by zdobytą wiedzę wykorzystały we współpracy z innymi zalegającymi z opłatami. Z części wynagrodzenia spłacałyby własne zaległości wobec przedsiębiorstwa, a po spłacie zadłużenia prowadziłyby dalej działalność na zasadach rynkowych¹¹.

Z przeprowadzonych badań wynika, że sytuacja w Polsce pod względem ubóstwa energetycznego, badanego opisanymi wcześniej zmiennymi, znacznie się poprawiła na przestrzeni pięciu lat, w porównaniu z rokiem 2009. Miał na to wpływ przede wszystkim znaczny spadek odsetka gospodarstw domowych deklarujących brak możliwości ogrzewania mieszkania odpowiednio do potrzeb oraz użytkujących mieszkanie z przeciekającym dachem lub z wilgocią na ścianach, podłogach, fundamencie lub z butwiejącymi oknami bądź podłogami. Dla pozostałych zmiennych, które wzięto pod uwagę przy konstrukcji rankingu, zanotowano niewielkie wzrosty, które *de facto* przyczyniają się do niewielkiego pogorszenia sytuacji w naszym kraju, zwłaszcza dotyczy to odsetka gospodarstw domowych, które przeznaczają ponad 40% swoich dochodów na wydatki związane z utrzymaniem mieszkania.

Bibliografia

- Boardman B., *Fuel Poverty: From Cold Homes to Affordable Warmth*, Belhaven, London 1991.
- Bradshaw J., Hutton S., *Social policy options and fuel poverty*, „Journal of Economic Psychology” 1983, nr 3.
- Figaszewska I., *Ubóstwo energetyczne – co to jest?*, „Biuletyn Urzędu Regulacji Energetyki”, 2009, nr 5.
- Harris G. *Fuel Poverty. A Local Perspective. A study of Fuel Poverty among users of Finglas/Cabra MABS*, Finglas/Cabra MABS, https://www.mabs.ie/fileadmin/user_upload/documents/Reports_Submissions/MABS_Reports_Documentation/Fuel_Poverty_Finglas_MABS_March2005_1_.pdf (dostęp: 1.04.2016).

¹⁰ Krajowa Agencja Poszanowania Energii S.A.

¹¹ A. Węglarz, *Propozycje narzędzi przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu w świetle ustawodawstwa w Polsce*, prezentacja z seminarium „Ubóstwo energetyczne w Polsce – problem społeczny czy ekonomiczny?”, 18 maja 2010 r., Warszawa.

- Hills J., *Getting the measure of fuel poverty. Final report of the fuel poverty review*, raport CASE nr 72, na zlecenie Ministerstwa ds. Energii i Zmian Klimatycznych (DECC) Zjednoczonego Królestwa, Londyn 2012.
- Owczarek D., Miazga A., *Ubóstwo energetyczne w Polsce – definicja i charakterystyka społeczna grupy*, Fundacja Instytut na rzecz ekorozwoju, Warszawa 2015.
- Stępnia A., Tomaszewska A., *Ubóstwo energetyczne, a efektywność energetyczna*, Wyd. Fundacja Instytut na rzecz ekorozwoju, Warszawa 2013.
- Szamrej-Baran I., *Wpływ ubóstwa energetycznego na warunki życia gospodarstw domowych w Polsce*; praca doktorska; Uniwersytet Szczeciński, Szczecin, październik 2014.
- Węglarz A., *Propozycje narzędzi przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu w świetle ustawodawstwa w Polsce*, prezentacja z seminarium „Ubóstwo energetyczne w Polsce – problem społeczny czy ekonomiczny?”, 18 maja 2010 r., Warszawa.

Streszczenie

Ubóstwo energetyczne pojawia się, gdy gospodarstwo domowe ma problem z utrzymaniem odpowiedniej (komfortowej) temperatury w domu/mieszkanii, czyli gospodarstwo ubogie energetycznie to takie, którego nie stać na utrzymanie ogrzewania na odpowiednim poziomie po rozsądnych cenach. Celem pracy jest utworzenie rankingu 27 krajów członkowskich Unii Europejskiej ze względu na ubóstwo energetyczne (jego zasięg). W oparciu o wyniki wcześniejszych badań (rozprawa doktorska) na podstawie przyjętej listy zmiennych opisujących zjawisko ubóstwa energetycznego skonstruowano ranking krajów UE w 2014 roku. Rezultat badania porównano z wynikami podobnego rankingu z 2009 roku.

Słowa kluczowe: ubóstwo energetyczne, ranking, kraje UE

Numer klasyfikacji JEL: I32, D19